

VAN ZOYS TOT SOEST

TIJDSCHRIFT VAN DE
"HISTORISCHE VERENIGING SOEST"

VAN ZOYS TOT SOEST / 28e jaargang nummer 1

Foto omslag: Aquarel van de hervormde kerktoeren en pastorie, geschilderd door Cornelis de Kruijff, het oudst bekende dorpsgezicht van Soest in kleur. Te zien zijn o.a. ds Wouterus Gijsbertus van de Broek, zijn vrouw en zijn schoon-moeder. Doordat Van den Broek in 1814-1817 in Soest stond is de aquarel vrij nauwkeurig te dateren.

Historische Vereniging Soest
Opgericht 8 mei 1980.

Bestuur:

Voorzitter	: W.P. de Kam, Emmalaan 3 wim.de.kam@wolmail.nl	(035-5880048)
Secretaris	: J.E.J. Hilhorst, Plasweg 57a johhilh@wanadoo.nl	(035-6018639)
Penningmeester	: P. Kuijpers, Nassaulaan 8 pkuijpers@12move.nl	(035-6013060)
Overige leden	: R.P. van Dorresteyn, Kolonieweg 6a r.v.dorresteyn@planet.nl	(035-6030234)
	J.E.J. Hilhorst, Plasweg 57a johhilh@wanadoo.nl	(035-6018639)
	R.H. Kruiswijk, Specht 17 kruiswyk@wanadoo.nl	(035-6011084)
	Mevr. J.M. van de Poll, Reigerpad 54 jmvdpoll@tiscali.nl	(035-6017065)
	W. Routers, Cimbaal 19 routers@wanadoo.nl	(035-6010169)
	F.J.M. Stokhof de Jong, Korte Kerkstraat 1 stokhof-dejong@planet.nl	(035-6090833)
P. v.d. Weij, P.C. Hoofthoofaan 34 petervanderweij@tiscali.nl	(035-6015779)	

Redactiecommissie : J.E.J. Hilhorst, W.P. de Kam, W.C.J.M. Peters

Redactie-adres : Plasweg 57a, telefoon: 035 - 6018639
E-Mail: johhilh@wanadoo.nl

Homepage : www.hvsoest.nl

Omslag : W. Routers

Grafische verzorging : Drukkerij Practicum BV, Torenstraat 22a, Soest

Alle rechten voorbehouden. Overname uit deze uitgave is alleen toegestaan na schriftelijke toestemming van het bestuur van de Historische Vereniging Soest.

‘TENEINDE DE BROODBEZORGING TE KUNNEN VOORTZETTEN ...’

Sanering in het bakkersbedrijf in Soest, 1961-1967¹
(Vervolg)

Jan Peet

In de eerste aflevering van deze bijdrage is beschreven hoe de bezorging van brood aan huis voor de bakkers in Soest omstreeks 1960 steeds meer een probleem wordt. De oplossing is: een reorganisatie van de bezorging, waaraan alle bakkers zullen moeten meewerken.

3. De sanering

Soest is niet de eerste Nederlandse gemeente waar de broodbezorging gesaneerd wordt, maar wel één van de eerste. De sanering wordt uitgevoerd op grond van een onderlinge overeenkomst tussen de deelnemende bakkers en slijters. Voor een ontwerp voor deze overeenkomst gaan de Soester bakkers vermoedelijk te rade in Alblasserdam, Wijk bij Duurstede en wellicht nog enkele andere plaatsen. De brief aan de Soester huisvrouwen, waarmee dit artikel opende, wordt voor een groot deel ontleend aan een soortgelijke brief van de bakkers in Doetinchem aan hun klanten.ⁱⁱ Deze plaatsen zijn Soest dus voorgegaan. Op hun beurt inspireren de bakkers in Soest weer collega's elders. Een saneringsovereenkomst in Maassluis is duidelijk gemodelleerd naar het Soester voorbeeld. De Soester bakkers verkopen de door hun gesloten overeenkomst in de jaren 1961-1963 als model ook aan Ermelo, Baarn en Assendelft. En vermoedelijk aan Veenendaal.ⁱⁱⁱ De bakkers gebruiken zelf overigens waar mogelijk het woord 'rayonering'. Iedereen weet echter dat de reorganisatie van de bezorging in feite een sanering is. De sanering van de bezorging heeft bovendien raakvlakken met een sanering van de productie van brood in Soest.^{iv}

De weg naar een overeenkomst

De commissie van vijf die, zoals eerder bleek, door de bakkerspatroonsorganisaties in Soest wordt ingesteld om het vraagstuk van de bezorging te onderzoeken, komt voor het eerst bijeen op 10 oktober 1960. In deze bijeenkomst besluit de commissie om voor de sanering van de bezorging een afzonderlijke rechtspersoon op te richten, naast de bestaande Federatie. Ongeveer een week later, op 18 oktober, bespreekt de commissie samen met een deskundige enkele uitgangspunten voor de saneringsoperatie.^v Vermoedelijk na de bijeenkomst van 18 oktober worden deze en andere uitgangspunten vastgelegd in een lijst van 21 punten.^{vi} Hieruit blijkt dat de commissie een opzet in twee fasen voor ogen heeft. In de eerste fase wordt aan alle bakkers en slijters gevraagd om op te geven hoeveel brood zij wekelijks omzetten – kleinbrood, krentenbrood en roggebrood niet meegerekend. Op basis van deze omzetcijfers worden dan straten en wijken ingedeeld, en aan de bakkers en slijters toegewezen. Daarbij vindt tot op zekere hoogte een herverdeling van de omzet plaats, om enkele kleine bakkers een vaster bestaan te bieden. Waar nodig, worden bakkers uitgekocht. De bakkers en slijters mogen vervolgens bezwaar aantekenen. Maar uit de 21 punten blijkt duidelijk dat zij dan overreed zullen worden om de toegewezen straten en wijken toch maar te accepteren. Tegelijkertijd wordt een overeenkomst opgesteld, die de bakkers en slijters ter ondertekening krijgen voorgelegd. De 21 punten beklemtonen meermalen dat eerlijkheid en onderling vertrouwen bij dit alles van het grootste belang zijn. Het is de bedoeling dat deze eerste fase buiten iedere vorm van publiciteit wordt afgewikkeld. In de tweede fase wordt dan contact opgenomen met de plaatselijke verenigingen van huisvrouwen, met het gemeentebestuur en met de pers. Ook de klanten worden ingelicht. En er komt een commissie uit de burgerij, die klaarblijkelijk aan een vlotte invoering van de wijkindeling moet bijdragen. De 21 punten stipuleren in dit verband uitdrukkelijk dat in het kader van het saneringsproces tevens de kwaliteit van het brood en van de bezorging moeten worden verbeterd. De commissie van vijf stuurt, kortom, aan op een onderlinge regulering van de plaatselijke markt voor brood, met medewerking van de gemeentelijke overheid, zoals dit in het Nederlandse bakkersbedrijf al tientallen – zo niet honderden – jaren gebruikelijk is.^{vii}

In het voorafgaande is gebleken dat de bakkers en slijters in januari 1961 inderdaad opgave doen van hun omzetten. Daartoe zijn zij op 25 oktober 1960 voor het eerst ingelicht over de plannen van de commissie van vijf - waarschijnlijk aan de hand van de 21 punten.^{viii} Omstreeks diezelfde 25 oktober wordt ook begonnen

met het ontwerpen van een overeenkomst.^{ix} Daarbij zijn vooral twee dingen interessant. Op de eerste plaats wordt de beoogde commissie uit de burgerij nu omschreven als een “contactorgaan” met de burgerij, “zulks ter behartiging van de by de uitvoering van [de] regeling betrokken belangen van de bakkers en van de consumenten”. In het contactorgaan zullen naast enkele bakkers, “zo mogelyk”, vertegenwoordigers namens het gemeentebestuur en namens de organisaties van de Soester huisvrouwen worden opgenomen.^x Ten tweede krijgt de bestuurlijke organisatie rond de sanering geleidelijk vorm. Het ligt in de bedoeling om tussen Sinterklaas en Kerstmis van 1960 voorlopig een dagelijks bestuur en een “college” te vormen, die leiding moeten gaan geven aan de verdere gang van zaken. De samenstelling van deze beide organen wordt op 14 november besproken. De leden van de Federatie van Soester Bakkerspatroons bespreken op 8 december 1960 een concept-overeenkomst.^{xi} Van verder overleg in december 1960 en in de eerste maanden van 1961 zijn geen als zodanig herkenbare notulen bewaard gebleven, en misschien ook niet gemaakt. De eindtekst van de saneringsovereenkomst is gedateerd op 4 mei 1961, en opgemaakt voor 28 “bakkers, broodslijters en/of direct belanghebbenden bij de verkoop van brood in de gemeente Soest, uitgezonderd Soesterberg, hierna te noemen: deelnemers”. Eén deelnemer – G. de Vries – tekent echter niet. Het zal nog blijken dat hij door de overige deelnemers wordt uitgekocht. De overeenkomst wordt op 17 juli 1961, met 27 handtekeningen, geregistreerd bij de Inspectie Registratie en Successie te Amersfoort.^{xii}

De overeenkomst

Een kort overzicht van de bepalingen van de overeenkomst maakt duidelijk dat de Soester bakkers en slijters in 1961 instemmen met enkele zeer ingrijpende wijzigingen in hun bestaan en functioneren als ondernemers. Het document opent met de overweging, “dat de bezorging van bakkersartikelen [...] grote moeite, zorg en kosten met zich mede brengt, hetgeen eensdeels wordt veroorzaakt doordat [de deelnemers] hun afnemers verspreid door de gehele Gemeente Soest hebben, anderzijds doordat het uiterst moeilijk, zo niet onmogelijk is, voor deze bezorging betrouwbaar en voldoende personeel aan te trekken”. Verbetering lijkt mogelijk, “indien partijen met elkaar afspreken bij de bezorging aan huis van brood en bakkersartikelen zich te zullen houden aan een, in onderling overleg vastgestelde rayonering”. Daardoor zal een meer efficiënte brood-voorziening mogelijk zijn, “hetgeen zowel in het belang van deelnemers als in het algemeen belang moet worden genoemd”.

Om de bedoelde rayonering tot stand te brengen wordt definitief een “College voor wijkverdeling” ingesteld, dat ook wel de ‘Commissie wijkverdeling’ wordt genoemd.^{xiii} Het College heeft een Dagelijks Bestuur, en is verantwoording schuldig aan een Algemene Vergadering van alle deelnemers. Het College beheert tevens een kas, die in hoofdzaak wordt gevuld uit wekelijkse bijdragen van de deelnemers, tegen een tarief van 10 cent per verwerkte kilo gist of per 80 verkochte broden. Eerder bleek al dat 80 broden tevens gelijk staan aan de algemeen gebruikelijk maat van één baal meel of bloem. Naast het College en de Algemene Vergadering wordt nog een Contactorgaan ingesteld. Dit orgaan bestaat uit een even aantal leden, voor de helft benoemd door het College en voor de andere helft door de plaatselijke overheid en de plaatselijke vrouwenorganisaties samen. De voorzitter van het Contactorgaan wordt het ene jaar benoemd door het College, en het andere jaar door de overheid en de vrouwenorganisaties. Het Contactorgaan adviseert het college. De overeenkomst bepaalt dan verder, dat het College na overleg met de Algemene Vergadering en met het Contactorgaan Soest indeelt in een aantal wijken, en voor iedere wijk bakkers aanwijst die daar “als leveranciers van brood en bakkersartikelen kunnen optreden”. Daarbij wordt ernaar gestreefd, dat bij de aanvang van de wijkindeling iedere deelnemer een omzet heeft die gelijk is, of nagenoeg gelijk, aan de omzet die hij tot dusver had. De te verwachten groei van de omzet als gevolg van de snelle uitbreiding van Soest zal zoveel mogelijk ten goede komen aan alle deelnemers, in verhouding met de omzet die zij hebben bij de aanvang van de wijkverdeling. De overeenkomst verbiedt aan ieder van de deelnemers de bezorging van brood – in welke vorm dan ook – aan afnemers in een wijk waarvoor hij niet is aangewezen. De deelnemers verbinden zich verder “uitdrukkelijk” om er voor te zorgen dat eventuele opvolgers in hun bedrijf – na verkoop of overlijden – eveneens de overeenkomst ondertekenen en in alle rechten en plichten krachtens de overeenkomst zullen treden. Voor overtreding van deze verbods- en gebodsbepalingen worden tamelijk straffe sancties vastgesteld. Een bakker die er niet voor zorgt dat zijn opvolger de saneringsovereenkomst tekent, riskeert – bijvoorbeeld – een boete van f10.000,- voor iedere maand waarin niet getekend is. Voor het overige verplichten de deelnemers zich, hun brood geregeld te laten controleren op “de eisen waaraan goed consumptiebrood moet voldoen”, door een in overleg met het Contactorgaan aan te wijzen instantie. Dit wordt het gezaghebbende Station voor Maalderij en Bakkerij in Wageningen. Voorts wordt bepaald, dat het College bevoegd is om klachten van consumenten te beoordelen en af te handelen. Met medewerking van de Nederlandsche Bakkerij-stichting wordt een Geschillencommissie ingesteld.

De overeenkomst wordt aangegaan voor onbepaalde tijd, en kan gedurende het eerste jaar na de ondertekening alleen met algemene stemmen van de deelnemers worden beëindigd. Ná het eerste jaar is daarvoor een 2/3 meerderheid van alle uitgebrachte geldige stemmen van alle deelnemers vereist. Individuele deelnemers kunnen de overeenkomst niet zo maar opzeggen. Pas na een periode van vijf jaar, vanaf 29 juni 1966, hebben zij het recht om dat te doen - met opgaaf van redenen. De Soester bakkers en slijters besluiten op 25 mei 1961 tijdens een vergadering in café De Gouden Ploeg, na overleg met de huisvrouwenorganisaties, dat de nieuwe wijkverdeling – zoals al bleek – op 29 juni in zal gaan.

Bakker J.W. Stam bij zijn bakkerij op de hoek van de Koninginnelaan en de Van Straelenlaan. Stam schafte met het oog op de bezorging in zijn nieuwe wijk een nieuwe broodkar aan.

De uitvoering in 1961

Het is jammer genoeg niet mogelijk om voor individuele bakkers aan te geven hoezeer de bezorgpraktijk met het in werking treden van de sanering verandert. Er zijn geen bronnen die in voldoende detail de situatie van vóór 29 juni 1961 documenteren. Voor de wijkindeling met ingang van 29 juni zijn meer bronnen beschikbaar, maar deze geven niet altijd precieze informatie. De beste – en zeker de meest volledige – bron vormen vermoedelijk de gegevens waarop eerder Tabel 3 is gebaseerd.^{xv} Deze geven de indruk dat het College voor wijkverdeling er in ieder geval in slaagt, redelijk aaneengesloten bezorgwijken te creëren rondom de bakkers en slijters die in die wijken bezorgen. Tevens vindt in overeenstemming met de 21 punten – maar in afwijking van de overeenkomst – een zekere herverdeling van de broodomzet ten gunste van enkele kleinere bakkers plaats. Andere bakkers worden bereid gevonden daarvoor een flink stuk omzet prijs te geven.^{xvi} Bakker G. de Vries wordt voor een bedrag van *f* 4600,- uitgekocht. Het College neemt zijn omzet over en verdeelt die over enkele naburige bakkers. De beschuifabriek Turkstra verleent hiervoor een renteloos voorschot van *f* 4000,-.^{xvii} Voor de meeste bakkers wordt bereikt dat zij, zoals overeengekomen, hun oorspronkelijke omzet ongeveer behouden. Daarbij kan nog worden opgemerkt dat de meeste – maar kennelijk niet alle – bakkers en slijters in januari 1961 hun omzet naar eer en geweten hebben gerapporteerd.^{xviii}

De Soester huisvrouwen accepteren de sanering van de broodbezorging – die hun feitelijk dwingend oplegt bij wie zij een eerste levensbehoefte als brood moeten kopen – met een verbluffende gelijkmoedigheid. Er is wel enig protest. Er zijn nu eenmaal, ondanks de controles van het Station voor Maalderij en Bakkerij, tussen de Soester bakkers verschillen in kwaliteit. Veel huisvrouwen zijn daarom waarschijnlijk niet gelukkig met de bakker die zij krijgen toegewezen. Het College voor wijkverdeling ontvangt dan ook een aantal verontwaardigde brieven.^{xix} Maar van enig verzet op grotere schaal is geen sprake. Een directe oorzaak is vermoedelijk dat de bakkers hun klanten met grote omzichtigheid benaderen. Zij leggen, zoals al bleek, uit waarom tot sanering besloten is. Zij *vragen* hun klanten om de toegewezen bakker te accepteren, of meer precies: om hem twee maanden lang een kans te geven, en pas dan – als men dat wil - bij een andere bakker brood in de winkel te gaan kopen. Zij presenteren de economische noodgreep die de sanering is, in roerende bewoordingen als een *sociaal* werk. En zij putten zich uit in dankbaarheid voor “de goede maatschappelijke taak” die de huisvrouwen verrichten door aan de sanering mee te werken.^{xx}

**Tabel 4 –organisaties van (huis)vrouwen in Soest
tussen ongeveer 1955 en 1960**

- * [Nederlandse] Vereniging van Huisvrouwen, Soest en Baarn
- * Nederlandse Vrouwen-Electriciteitsvereniging, afdeling Eemland
- * Nederlandse Christen Vrouwenbond, afdelingen Soestdijk en Soest-Zuid
- * Christelijke Jonge Vrouwen Federatie
- * Gereformeerde Vrouwenvereniging, Soestdijk
- * Doopsgezinde Zusterkring
- * Vrouwen-groep van de Nederlandse Protestantenbond
- * Unie van Vrouwelijke Vrijwilligers
- * Katholieke Arbeiders Vrouwen
- * Katholiek Vrouwengil-de
- * Vrouwengroep van het Humanistisch Verbond
- * Vrouwen in de Partij van de Arbeid
- * Vrouwengroep van de Volkspartij voor Vrijheid en Democratie

Daarnaast speelt vermoedelijk een rol dat de plaatselijke vrouwenorganisaties de sanering van de bezorging steunen, of in ieder geval kunnen begrijpen.^{xxi} Tabel 4 geeft een overzicht van de organisaties van (huis)vrouwen die in de tweede helft van de jaren 1950 in Soest actief zijn.^{xxii} Deze en andere organisaties vormen in 1956 bovendien, op initiatief van de gemeente, een Commissie voor Huishoudelijke en Gezinsvoorlichting. Deze telt als adviserend lid onder andere het hoofd van de afdeling Sociale Zaken van de gemeente Soest, H.J. van Hal. De Commissie wordt in juni 1961 omgezet in een stichting. Van Hal wordt dan lid van het stichtingsbestuur.^{xxiii} Met alle organisaties treden de Soester bakkers in de aanloop naar de sanering in overleg. Over de inhoud van het overleg is concreet slechts bekend dat de kwaliteit van het brood, de mogelijkheden om na de sanering van bakker te veranderen, en de regeling van de bakkersvakanties worden besproken.^{xxiv} Het Contactorgaan dat in het kader van de sanering wordt ingesteld telt 7 bakkers, 6 leden namens de Commissie voor Huishoudelijke en Gezinsvoorlichting en de vrouwenorganisaties, en de genoemde H.J. van Hal namens de gemeente.^{xxv} Het gemeentelijk Bureau voor huisvesting houdt de bakkers bovendien nauwgezet op de hoogte van alle verhuizingen binnen en naar Soest. Nieuwe inwoners worden meteen door ‘hun’ vaste bakker benaderd. Voorzover bekend heeft ook dit nooit tot serieus verzet geleid.

Al met al wordt in 1961 een ingrijpende regulering van de verkoop van brood in Soest - naar zich laat aanzien - vrijwel probleemloos en met succes doorgevoerd. Aan het begin van deze paragraaf bleek al dat de ontwikkeling in Soest door bakkers elders met belangstelling wordt gevolgd en nagevolgd. Hoe belangrijk de sanering voor de Soester bakkers is, blijkt mede uit het gegeven dat het College voor wijkverdeling in 1961 de bestaande organisaties van de bakkerspatroons voor een groot deel in de schaduw stelt. Vóór de sanering, bijvoorbeeld, “trad het bestuur van de federatie nog wel eens bemiddelend op bij het overdoen of stilleggen van bakkerijen” in Soest. Na de sanering is dit een taak van het College. Vóór de sanering inden de Soester afdelingen van de drie landelijke bakkerspatroonsbonden zelf hun contributies. Na de sanering neemt het College die taak over.^{xxvii}

- I IK DANK AAN HET BEGIN VAN DIT ARTIKEL GRAAG DE HEER G. VAN BRUMMELEN. ZIJN ARTIKELEN IN DE SOESTER COURANT – ONDER MEER OVER HET BAKKERSBEDRIJF – BRACHTEN MIJ OP HET IDEE OM HET NAVOLGENDE TE SCHRIJVEN. DE HEER VAN BRUMMELEN BRACHT OOK EEN COLLECTIE SAMEN VAN ARCHIVALIA, PUBLICATIES EN ANDERE DOCUMENTATIE BETREFFENDE DE BAKKERS IN SOEST. HIJ HEEFT DEZE WELWILLENDE AAN MIJ TER BESCHIKKING GESTELD. DE COLLECTIE IS NIET BESCHREVEN. HET VOORNEMEN BESTAAT, HAAR AAN TE BIEDEN AAN HET ARCHIEF VAN DE GEMEENTE SOEST. IK DANK TEVENS HET ARCHIEF VAN DE GEMEENTE SOEST – EN IN HET BIJZONDER DE HEER J.J. PIEKEMA – DIE MIJ BIJ HET VERZAMELEN VAN DOCUMENTATIE EN AFBEELDINGEN MET RAAD EN DAAD GEHOLPEN HEBBEN.
- II VAN DE SOESTER BRIEF IS EEN CONCEPT IN HANDSCHRIFT AANWEZIG, HET DOETINCHEMSE VOORBEELD LIGT IN GEDRUKTE VORM VOOR. VGL. COLLECTIE VAN BRUMMELEN, HANDSCHRIFT, “DE BROODBEZORGING” (Z.D.). EN GEDRUKTE BRIEF, “AAN ONZE GEACHTTE KLANTEN” (1960). ALDAAR OOK: RAADHUIS BRIEFBLOC, P. 1 (NIET GEDATEERD, MAAR WAARSCHIJNLIJK VÓÓR 10 OKT. 1960) EN NOTULEN (10 OKT. 1960). ZIE TE-VENS: SOESTER COURANT (26 MEI 1961).
- III COLLECTIE VAN BRUMMELEN, STENCIL, SANERINGSOVEREENKOMST VOOR HET BAKKERSBEDRIJF IN MAASSLUIS (Z.D.). DAT MAASSLUIS EEN VOORBEELD IS VOOR SOEST IS NIET WAARSCHIJNLIJK, OMDAT ALLERLEI ELEMENTEN DIE GAANDEWEG IN DE SOESTER OVEREENKOMST ZIJN OPGENOMEN, AL METEEN IN DE MAASSLUISE OVEREENKOMST STAAN. VGL. OVERIGENS: G. VAN BRUMMELEN, 150 JAAR BAKKERIJ VAN BRUMMELEN SOEST (SOEST [1988]), P. 52; COLLECTIE VAN BRUMMELEN (MAP STATION VOOR MAALDERIJ EN BAKKERIJ – AGENINGEN), HANDSCHRIFT, “JAARVERSLAG VAN DE PENNINGMEESTER VAN HET COLLEGE DER RAYONERING TE SOEST OVER HET BOEKJAAR 1 JULI 1961 T/M 30 JUNI 1962” (1 OKT. 1962); EN KASBOEK RAYONERING SOEST, 1961, 1962 EN 1963.
- IV INFORMATIE VAN G. VAN BRUMMELEN.
- V COLLECTIE VAN BRUMMELEN, RAADHUIS BRIEFBLOC (NOTULEN, 10 EN 18 OKT. 1960). DE DESKUNDIGE ONTVANGT NADERHAND HET NIET GERINGE HONORARIUM VAN F920,- VOOR “HET OPSTELLEN EN OP GANG BRENGEN VAN DE WIJNDELING”. VGL. COLLECTIE VAN BRUMMELEN (MAP STATION VOOR MAALDERIJ EN BAKKERIJ – KAGENINGEN), HANDSCHRIFTEN, “JAARVERSLAG VAN DE PENNINGMEESTER VAN HET COLLEGE DER RAYONERING TE SOEST OVER HET BOEKJAAR 1 JULI 1961 T/M 30 JUNI 1962” (1 OKT. 1962); “FINANCIEEL OVERZICHT BOEKJAAR 1 JULI 1961 T/M 30 JUNI 1962” (1 OKT. 1962).
- VI COLLECTIE VAN BRUMMELEN, TYPOSCRIPT, “WIJKVERDELING”, MET AANTEKENINGEN IN HANDSCHRIFT (Z.D.). PUNTEN 2, 4, 6 EN 14 WIJZEN OP EEN TIJDSTIP NA DE COMMISSIEVERGADERING VAN 18 OKT. 1960. PUNT 5 (ER ZAL EEN CONTRACT WORDEN BESPROKEN) EN PUNT 21 (DE AANDUIDING VAN DE CONTRIBUTIE VOOR DE NIEUWE RECHTSPERSOON OP BASIS VAN BALEN MEEL) WIJZEN OP EEN TIJDSTIP VÓÓR EEN NOG TE NOEMEN “1STE CONCEPT” VAN EEN OVEREENKOMST.

- VII VGL. SCHOEP, 100 JAREN NEDERLANDSCHE BAKKERSBOND, P. 10. ZIE VOOR DE PRAKTIJK VAN DE AMBACHTSGILDEN TOT 1800: J. VAN GENABEEK, MET VEREENDE KRACHT RISICO'S VERZACHT. DE PLAATS VAN ONDERLINGE HULP BINNEN DE NEGENTIENDE-EEUWSE PARTICULIERE REGELINGEN VAN SOCIALE ZEKERHEID (AMSTERDAM 1999), P. 52-61.
- VIII COLLECTIE VAN BRUMMELEN, TYPOSCRIPT, BETREFFENDE DE VERGADERING VAN 25-10-60 (Z.D., [OMSTREEKS 25 OKT. 1960]).
- IX COLLECTIE VAN BRUMMELEN, TYPOSCRIPT, EERSTE CONCEPT VAN EEN OVEREENKOMST INZAKE DE REGELING VAN DE BROODBEZORGING IN SOEST, MET HANDGESCHREVEN AANVULLINGEN EN CORRECTIES (Z.D.). BOVEN DIT TYPOSCRIPT STAAT MET RODE INKT IN HANDSCHRIFT: ⁴¹STE CONCEPT". AAN DIT CONCEPT GAAN WAARSCHIJNLIJK NOG TEN MINSTE DRIE ANDERE STUKKEN VOORAF, ALLE OOK IN DE COLLECTIE VAN BRUMMELEN. (A) HANDSCHRIFT, AANTEKENINGEN BETREFFENDE ART. 3 TOT EN MET 16 VAN EEN OVEREENKOMST INZAKE DE REGELING VAN DE BROODBEZORGING IN SOEST (Z.D.). DEZE AANTEKENINGEN ZIJN KLAARBLIJKELIJK CORRECTIES EN AANVULLINGEN BIJ EEN NIET AANGETROFFEN VOORBEELD-OVEREEN-KOMST. DE CORRECTIES EN AANVULLINGEN ZIJN HOOFDZAKELIJK IN DE GETYPTE TEKST VAN HET ⁴¹STE CONCEPT" VERWERKT. (B) HANDSCHRIFT, VERKORTE CONSIDERANS EN AANTEKENINGEN VOOR ARTIKELEN 1 TOT EN MET 16 VAN EEN OVEREENKOMST INZAKE DE REGELING VAN DE BROODBEZORGING IN SOEST (Z.D.). DIT IS KLAARBLIJKELIJK EEN UITWERKING IN HET NET VAN DE ONDER A GENOEMDE AANTEKENINGEN. DE VOORBEELDOVEREENKOMST WORDT IN DE AANTEKENINGEN GENOEMD ALS HET "CONTRACT". HET GROOTSTE DEEL VAN DE CONSIDERANS EN VEEL ARTIKELEN OF LEDEN VAN ARTIKELEN WORDEN ONGEWIJZIGD OVER GENOMEN. VOOR ANDERE BEVATTEN DE AANTEKENINGEN NIEUWE TEKST DIE VEELAL LETTERLIJK IN HET ⁴¹STE CONCEPT" IS OVERGENOMEN. (C) RAADHUIS BRIEFBLOC (NOTULEN, 24 OKT. 1960). DEZE NOTULEN BEVATTEN OPMERKINGEN BIJ ENKELE ARTIKELEN DIE EVENEENS ZIJN OPGENOMEN IN HET ⁴¹STE CONCEPT". HET ⁴¹STE CONCEPT" DATEERT DUS NAAR ALLE WAARSCHIJNLIJKHEID VAN (KORT) NA 24 OKTOBER 1960.
- X COLLECTIE VAN BRUMMELEN, TYPOSCRIPT, EERSTE CONCEPT VAN EEN OVEREENKOMST INZAKE DE REGELING VAN DE BROODBEZORGING IN SOEST, MET HANDGESCHREVEN AANVULLINGEN EN CORRECTIES (Z.D.).
- XI COLLECTIE VAN BRUMMELEN, RAADHUIS BRIEFBLOC (NOTULEN, 14 NOV. EN 8 DEC. 1960).
- XII COLLECTIE VAN BRUMMELEN, TYPOSCRIPT, OVEREENKOMST INZAKE DE REGELING VAN DE BROODBEZORGING IN SOEST (4 MEI 1961). DE NAVOLGENDE BESPREKING ANNOTEERT ALLEEN ENKELE AANVULLENDE BRONNEN.
- XIII COLLECTIE VAN BRUMMELEN, DOORSLAG VAN TYPOSCRIPT, "CONTACT COMMISSIE" (Z.D.) EN STENCIL, MEDEDELING VAN HET COLLEGE VOOR WIJKVERDELING AAN KLANTEN (Z.D. [JAN./FEB. 1963]).
- XIV COLLECTIE VAN BRUMMELEN, KNIPSEL (DAGBLAD TROUW, 26 MEI 1961).
- XV COLLECTIE VAN BRUMMELEN, BRIEFBLOC ZONDER VLOEIBLAD, P. 1-15.
- XVI ZIE OOK: COLLECTIE VAN BRUMMELEN, HANDSCHRIFT, BRIEF VAN E.J. VAN DER FLIER AAN DE BAKKERSFEDERATIE SOEST (3 JULI 1962).
- XVII COLLECTIE VAN BRUMMELEN (MAP STATION VOOR MAALDERIJ EN BAKKERIJ – KAGENINGEN), HANDSCHRIFTEN, "JAARVERSLAG VAN DE PENNINGMEESTER VAN HET COLLEGE DER RAYONERING TE SOEST OVER HET BOEKJAAR 1 JULI 1961 T/M 30 JUNI 1962" (1 OKT. 1962); "FINANCIËEL OVERZICHT BOEKJAAR 1 JULI 1961 T/M 30 JUNI 1962" (1 OKT. 1962); "JAARVERSLAG V/D PENNINGMEESTER RAYONERING, SOEST. BOEKJAAR 1 JULI 1966 - ULIJUNI 1967" (OKT. 1967).
- XVIII VAN BRUMMELEN, 150 JAAR BAKKERIJ VAN BRUMMELEN, P. 52.
- XIX VAN BRUMMELEN, 'VERDWENEN SOEST HERVONDEN'. DEZE BRIEVEN ZIJN HELAAS NIET BEWAARD GEBLEVEN.
- XX COLLECTIE VAN BRUMMELEN, GEDRUKTE BRIEF, "DE BROODBEZORGING" (Z.D.).
- XXI SOESTER COURANT (26 MEI 1961).
- XXII SOESTER COURANT (11 NOV. 1960 EN 24 FEB. 1961).
- XXIII SOESTER COURANT (24 FEB. EN 2 JUNI 1961); ADRESBOEK VOOR DE GEMEENTE SOEST [1966], P. 5.
- XXIV SOESTER COURANT (26 MEI 1961); COLLECTIE VAN BRUMMELEN, KNIPSEL (DAGBLAD TROUW, 26 MEI 1961), EN HANDSCHRIFT (Z.D.) LOS INLIGGEND IN RAADHUIS BRIEFBLOC, EN BRIEFBLOC ZONDER VLOEIBLAD, AANTEKENINGEN Z.D. EN DAAROP VOLGENDE AANTEKENINGEN BETREFFENDE EEN VERGADERING OP 8 JUNI 1961.

- xxv COLLECTIE VAN BRUMMELEN, DOORSLAG VAN TYPOSCRIPT, "CONTACT COMMISSIE" (Z.D) EN HANDSCHRIFT (Z.D.) LOS INLIGGEND IN RAADHUIS BRIEFBLOC.
- xxvi ZOALS ALTHANS OP BASIS VAN: COLLECTIE VAN BRUMMELEN, STENCILS, KENNISGEVINGEN VAN DE CHEF VAN HET GEMEENTELIJK BUREAU VOOR HUISVESTING (7 MAART 1963, 17 SEPTEMBER 1965, 20 EN 27 MEI, 3, 10, 17 EN 24 JUNI, 8 EN 15 JULI 1966), EN BRIEF VAN ROETMAN'S BANKETBAKKERIJ AAN EEN KLANT (Z.D.). DE GEMEENTE BRENGT VOOR DEZE INFORMATIE KOSTEN IN REKENING. VGL. COLLECTIE VAN BRUMMELEN (MAP STATION VOOR MAALDERIJ EN BAKKERIJ - KAGENINGEN), HANDSCHRIFT, FIËNANCIEEL OVERZICHT BOEKJAAR 1 JULI 1961 T/M 30 JUNI 1962 (1 OKT. 1962).
- xxvii COLLECTIE VAN BRUMMELEN (MAP STATION VOOR MAALDERIJ EN BAKKERIJ - KAGENINGEN), HANDSCHRIFT, "JAARVERSLAG VAN DE PENNINGMEESTER VAN HET COLLEGE DER RAYONERING TE SOEST OVER HET BOEKJAAR 1 JULI 1961 T/M 30 JUNI 1962" (1 OKT. 1962). DE CONTRIBUTIES WORDEN OVERIGENS FEITELIJK GEÏND DOOR DE BEZORGER VAN DE GISTFABRIEK, DIE WEKELIJKS ALLE BAKKERS BEZOEKT. HIJ DRAAGT DE GEÏNDE BEDRAGEN AF AAN HET COLLEGE. DE SLIJTERS, DIE GEEN GIST VERWERKEN, BETALEN RECHTSTREEKS AAN HET COLLEGE.

Mondelinge geschiedenis

'TIJD OM DE VREDE TE LEREN' - MAARTEN SCHAAFSMA EN ZIJN LEVENSVERHAAL

Wim de Kam

Onlangs werd in het bos bij Austerlitz een klein monumentje onthuld ter nagedachtenis aan de gebr. Schaafsma die vlak voor de bevrijding ter plaatse waren geëxecuteerd. De onthulling vond plaats door hun jongste broer, Maarten Schaafsma uit Soesterberg.

Het berichtje over die onthulling was voor mij aanleiding de nu 80-jarige Maarten Schaafsma uit te nodigen zijn levensverhaal te vertellen voor het archief mondelinge geschiedenis.

Bij het uitbreken van de oorlog woonde de toen 13 jarige Maarten Schaafsma met zijn ouders en broers en zussen in een woning aan de Hertenaan in Den Dolder vlakbij het vliegveld. In het huis werd tijdens de oorlog ook nog onderdak geboden aan onderduikers ("Zo dicht bij de Duitsers was dat veilig want daar verwachtte men zoiets niet").

Omdat het vliegveld steeds verder werd uitgebreid door de Duitsers stond het huis op een gegeven moment in feite op het vliegveld. De familie Schaafsma werd in 1943 het huis uitgezet en verhuis toen naar Soesterberg naar een woning aan de Verlengde Postweg. De woning aan de Hertenaan in Den

Dolder werd niet veel later door een bombardement verwoest. In Den Dolder/Zeist waren enkele oudere broers van Maarten actief in het verzet. Op een bepaald moment liepen ze tegen de lamp met het fatale gevolg dat hiervoor is beschreven.

Na de oorlog meldde Maarten Schaafsma zich aan als vrijwilliger bij het leger om naar het toenmalige Ned. Indië te gaan. Van mei 1947 tot februari 1950 is hij daar geweest en heeft meegedaan aan de politionele acties. Hij heeft daar verschrikkelijke dingen meegemaakt. Enkele jaren geleden is er een boek verschenen getiteld '*Geliefde ouders en verdere familie*', waarin de brieven zijn opgenomen die Maarten in die periode heeft geschreven aan zijn ouders en verdere familie. Eerder al had hij zijn verhaal verteld in een bijdrage aan het boek

'De rijst is al pap geworden' wat zoveel wil zeggen als 'gedane zaken nemen geen keer'.

Wat wel een kanteling maakte was het leven van Maarten Schaafsma.

Ook al werd hij bij zijn terugkeer in Nederland met muziek en bloemen in

Soesterberg ontvangen en staat zijn naam vermeld in het ereboek dat in het gemeentehuis wordt bewaard, de teleurstelling over de ervaringen in Ned. Indië en de houding van de regering was groot. Hij verliet de militaire dienst en volgde een opleiding tot bouwvakker. Zijn vader was landelijk voorzitter van de Nederlandse Christelijke Bouwvakarbeiders (CNV) en was ook in Soesterberg maatschappelijk actief. Namens de AR-partij zat hij o.a. een bepaalde periode in de gemeenteraad. Maarten bouwde als volleerd bouwvakker zelf zijn woning aan de prof. Lorenzlaan in Soesterberg waar hij nu nog steeds woont. Dat gebeurde overigens nadat hij vanwege de heersende woningnood enkele jaren met zijn vrouw had ingewoond bij zijn ouders. De 'radicale' keer in zijn leven kwam toen hij eind jaren vijftig en begin jaren zestig ging inzien dat de handelwijze in het voormalige Ned. Indië niet goed was geweest. Hij werd actief in de vredesbeweging en een radicale christen-pacifist. Als zodanig protesteerde hij tegen de oorlog in Vietnam en tegen de mogelijke komst van kruisraketten. In 1988 bood hij samen met anderen aan bezoek aan de Indonesische ambassade om spijt te betuigen aan het volk van Indonesië voor de acties van de Nederlandse militairen in dat land na de oorlog. Maarten Schaafsma realiseert zich dat veel Indië-veteranen er anders over denken dan hij. Hij heeft geen

twijfel aan hun goede bedoelingen toen, in Indië en nu en spreekt met respect over hen.

Zijn vredesactivistische houding is hem niet altijd in dank afgenomen. In een dorp met veel militairen zoals Soesterberg was hij dan ook in dat opzicht een vreemde eend in de bijt wat niet wegneemt dat hij zich daar ook maatschappelijk (o.a. kerkelijk) actief heeft ingezet.

Met veel inzet en enthousiasme is hij nu de beheerder van de collectie van **het museum van vrede en geweldloosheid**. Deze collectie is ondergebracht in een door hem gehuurde kelderbox onder in een portiekflat aan de prof. Lorenzlaan.

Als ik in het interview met hem het hedendaagse terrorisme ter sprake breng en hem de vraag voorleg of gelet op de noodzakelijke bescherming daartegen de pacifistische houding niet impliceert dat men eigenlijk zijn handen wil schoonhouden reageert hij: "Ik heb mijn handen in de strijd volop vuil gemaakt. Dus kom niet aan met een verhaal over schone handen. Ik heb gezien wat oorlog is. Het is nu tijd om de vrede te leren".

Ook als men zijn opvattingen niet deelt is dit een inzet om respect voor te hebben. Maarten Schaafsma is een man om trots op te zijn. Iemand die met recht in een ereboek is vermeld en wiens verhaal de moeite waard is om naar te luisteren.

N.B. De levensverhalen van oudere inwoners van Soest en Soesterberg worden bewaard in het museum en kunnen daar ook worden beluisterd. Elke tweede zondag van de maand wordt via Radio Soest een levensverhaal uitgezonden. Kent u ook iemand waarvan u denkt dat het goed is dat zijn levensverhaal wordt bewaard neem dan contact op met de Historische Vereniging (5880048).

PASTOOR RADEMAKER (1795-1872), deel 15.

Jan Menne

In de vorige delen hebben we moeten ervaren hoe pastoor Steenhoff uit Soest de krenten uit de Soesterbergse pap weet weg te snoepen en hoe pastoor Rademaker in Soesterberg de overgebleven kruimels opveegt. Het (onstuimige) leven gaat echter door. Wie de kranten uit die tijd opslaat (1855), springt in het oog hoe tussen de oorlogsdreigingen uit Europa, bv. Oostenrijk en Rusland, de pas doorgevoerde wetten van Thorbecke het dagelijkse leven in ons land beginnen te beïnvloeden. Tekenend van verdere liberalisering, van democratisering, van scheiding van kerk en staat en -last but not least- van herstel der bisschoppelijke hiërarchie.

Eene lichtstraal

In de Utrechtsche Courant van 13 juni van 1855 verschijnt een groot artikel ¹⁾ over de scheiding van kerk en staat met onmiddellijk daarna een bericht uit het dagelijkse leven gegrepen betreffende een van de activiteiten van pastoor Rademaker te Soesterberg. De minister van justitie D. Donker legt in deze krant omstandig uit wat er aan de hand is. Hier volgt een gedeelte van zijn betoog met het bijpassend bericht omtrent

Soesterberg, wat er in feite nog heel onschuldig uitziet en wat -inzoverre Soesterberg betreffend - de Utrechtsche Courant ¹⁾ op zijn beurt kennelijk geput heeft uit de Amersfoortsche Courant (zie afbeelding I):

De wetgever spreekt niet van *afgeslotene*, maar van *beslotene* plaatsen; zijn doel is hier hetzelfde als in de aanwijzing der gebouwen: te zorgen, dat geen andersdenkende, zijns ondanks, getuige behoeft te zijn van godsdienstoefeningen, die hij afkeurt.

„Onder openbare godsdienstoefening meen ik echter niet te mogen rangschikken de optogten van onderscheidene personen, al is het ook in eene bepaalde orde en met zekere plegtigheid, ten einde elders de godsdienst te gaan uitoefenen. Ik ben echter van gevoelen, dat dergelijke optogten het karakter van openbare godsdienstoefening aannemen, zoodra de toegevoelde menigte buiten gebouwen of besloten plaatsen godsdienstige gezangen aanheft, gebeden uitstort of zoodra er te dezzer gelegenheid predikatiën worden gehouden.

„Waar op deze wijze door wien ook wordt gehandeld, wordt de godsdienst openbaar in strijd met de Grondwet uitgeoefend, en moet het gezag tusschen beiden treden en verhinderen, wat de Grondwet niet wil toegelaten hebben, enz.”

— Den 7. Junij heeft op den Soesterberg, tusschen Utrecht en Amersfoort, de op den Sakramentsdag gebruikelijke processie plaats gehad; hebbende men zich ditmaal onthouden van alle vertooning op den openbaren weg. De stoet is uit de kerk, door den tuin van den pastoor, naar het daaraan grenzende kerkhof getrokken en, na afloop der ceremoniën en predikatiën op die plaats, van daar langs denzelfden weg weder naar de kerk teruggekeerd. *Amerf. Ct.*

— Den 11. Junij is aan de Leydsche hoogeschool

De vraag blijft nu echter wat men te verstaan heeft onder "besloten plaat-sen"? Pastoor Rademaker: *"Waarop den pastoor van Borne veroordeeld werd, omdat men door de haag op het kerkhof hem had kunnen begluren. Daardoor scheen den burgemeester van Soest (Gallenkamp Pels) eene lichtstraal op te gaan, maar er moest nog iets vooraf-gaan om tot zijn doel te geraken en mij te kunnen achterhalen met mijne brutaalheid betaald te zetten en mij te kunnen tuchtigen en wel alles volgens de wet, zooals hij waarschijnlijk berekend had. In de maand August 1855 plaatste hij de kerklaan (Caroluslaan) op den legger der wegen van de gemeente en liet dit aanplakken, aflezen bij het kleppen der klok te Soest en 4 weken ter vice leggen en zoo was hij toen geheel kant en klaar, ofschoon Jonkh. Carel Bosch van Drakesteijn te 's Hage wonende, zoo min als ik daar-van iets vernam" 2).*

Pastoor Rademaker beschuldigt hier de burgemeester van nogal wat. Een particuliere weg "stiekum" verklaren tot publieke weg. Een dergelijke actie, gepleegd door een burgemeester is van-daag de dag ondenkbaar, maar kenne-lijk 150 jaar geleden ook al not done!

Johanna van Maaren (1826-1856)

Een van de Soesterbergse kerkbestuur-ders van het eerste uur was de land-bouwer Will van Maaren. Al in de tijd

dat Rademaker in Soesterberg begon (1937) woonde Van Maaren met zijn gezin op den Bergh, niet in een hut, maar hij bezat een gedeeltelijk stenen hoeve. Meermalen spreekt Rademaker waarderend over hem, zijn gezin en met name over zijn dochter Johanna, die het talent bezit met succes het kerkorgel te kunnen bespelen. Dat komt goed uit, want deze kunst blijkt in Soesterberg niemand te beheersen. Al op 15 jarige leeftijd (1841) bespeelt ze het orgel en zal dat gedurende 15 jaren tot aan haar dood trouw blijven doen. Zij lijdt echter lange tijd *"aan eene kwade borst of had de tering" 2)* en als Rademaker het jaar 1856 beschrijft, begint hij als volgt: *"Dit jaar (1856) scheen voor mij een jaar van vervolging te zullen worden. Nauwelijks had ik het lijk van Johanna van Maaren (in wie de kerk veel verloor, daar zij juist de helft haars levens, 15 jaaren, als organiste had doorgebracht en steeds bereidvaardig was 3 à 4 keeren in eene week en meermalen op eenen dag het orgel te komen bespelen) den 9 January 1856 begraven of ik werd in het Amersfoortsche courantje door Segers vecus (die na eenigen tijd om laster tegen de heer Luiben, den Nestor der 2e kamer zelfs tot gevangenis en geldboete veroordeeld werd) beloogen en belasterd, als hadde ik dat lijk aan het sterfhuis afgehaald en langs publieke wegen voorgegaan en dat wel horribele dictie in kerkgewaad!? Hare gediensstige Zuster de Utrechtsche*

courant nam dit zeer bereidvaardig over en zoo werd dit althans alom door de geheele provincie verspreid" 2). (zie hiertoe afbeelding II, afkomstig uit de Utrechtsche Courant 3) van 16 jan. 1856, red.).

— Den 9. Jan. had op den Soesterberg de begrafenis plaats van de Roomsche jonge dochter *D. van Mare*. De stoet verliet de kerk langs den publieken weg met den pastoor, in plegtgewaad, aan het hoofd, en met alle verdere ceremoniën naar het thans geheel open kerkhof, waar de verdere dienst geschiedde.

(*Amersf. Ct.*)

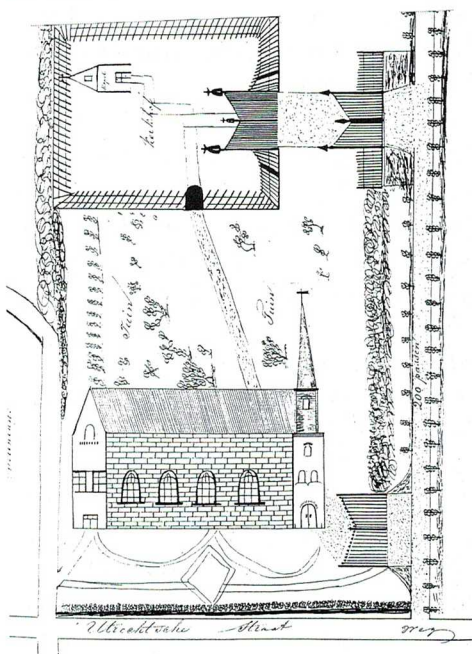
Ik echter zweeg, meenende, dat die vuilaardige leugens weldra door de waarheid zouden ingehaald worden, doch ik moest integendeel onder vinden, dat zij bijna alles doorloopen had van den zoo Ect. Burgemeester van Soest, P. Gallenkamp Pels R.C., de regtbank van Amersfoort, het hof van Utrecht af tot het ministerie van justicie toe eer zij door de waarheid werd achterhaald. Om de zaak beter te kunnen bevroeden, moet men vooraf weten, dat ik op H. Sacramentsdag 1855 des middags bij alle drukten een schrijven van genoemden R.K. burgemeester door den veldwachter ontving, waarop ik geen antwoord, wat mij bij herhaling gevraagd werd, geven wilde, als dat ik den brief ontvangen en gelezen had, waarvan de inhoud reeds scheen bekend te zijn, zoowel bij den schoolmeester, als veldwachter, vermits de katholieken, die daar passeerden dit

reeds gehoord hadden; nu zal er toch geene processie gehouden worden. Men kan begrijpen dat mijn zwijgend antwoord aan een mensch, zoo groot en dreigend als Pels, die gaarne de processie ter eere van H.H. zoude hebben zien ophouden, om eene goede dienst aan Satan te bewijzen om zich daardoor bij hem beminnelijk te maken, gal moet gebrakt hebben, toen zijn veldwachter ZEct. niet eens een letter noch eenig berigt kon aanbren gen, maar zeggen moest na herhaald vragen geen antwoord te hebben kunnen verkrijgen, als dat de pastoor zijn geschrijf gelezen had en daarbij voegen moest, dat de waarschuwing des Burgermeesters niets had uitgewerkt, maar dat die onverzettelijke pastoor, Proch dolor! zich gedragen had, als wist hij nergens van, en de processie met vollen luister gehouden had. Dat was eene schok, die niet te verduren was en bij de katholieke burgermeester (die gaarne alles deed, zelfs zijn geloof verzaken, als hij zich behagelijk maken kon of moest hij daarvoor de Heiligste zaken zijner godsdienst dwarsboomen en afschaffen en het kruis als in Japan met voeten treden) kwaad en zwart bloed moest zetten" 2).

Het juridische steekspel

Er begint nu een steekspel, dat jaren zal duren. Eerst nog dichtbij in de gemeente, de gemeenteraad en daarna daarbuiten in de media en de rechtbanken te Amersfoort, Utrecht en Den Haag. Burgemeester Gallenkamp Pels weet van geen ophouden. De Hoge Raad geeft Rademaker tenslotte gelijk en Gallenkamp Pels moet 2200 hollandsche guldens betalen. Centraal in het geheel staat het antwoord op de vraag: Is de Carolus- of Kerklaan te Soesterberg een particuliere of een publieke weg? De pastoor meent dat het een particuliere weg is en houdt daaraan vast te vuur en te zwaard. De wethouders en de meerderheid in de gemeenteraad zijn het met Rademaker eens. De burgemeester Gallenkamp Pels (1850-1869) meent dat het om een publieken weg gaat, zodat het daaraan gelegen kerkhof daarmee wettelijk zijn besloten karakter verliest en de pastoor zal moeten ophouden daar in kerkgewaad allerlei handelingen te verrichten. Er ontspint zich voor velen een interessante strijd omdat wat in het land de aandacht heeft vanwege de door Thorbecke pas verworven scheiding van kerk en staat (zie vandaag de dag Turkije) in Soesterberg manifest wordt. Het bijzondere wat zich bovendien in Soesterberg afspeelt is dat, waar pastoor Steenhoff (1851-1880) de veerkracht en reikwijdte van pastoor

Rademaker onderschat, ook de burgemeester Gallenkamp Pels met zijn gewijzigde provinciale legger, zich deerlijk vergist in de kracht en durf van dat pastoorke op de Soesterbergse heide, wiens netwerk tenslotte verder reikt dan dat van beide heren in Soest tezamen. De correspondentie en berichtgeving in de kranten zijn nogal eens langdradig, maar de tekening van Rademaker (zie afbeelding III) zoals in dit deel 15 afgedrukt ⁴⁾ geeft kort en bondig weer waar het om draait. Deze tekening van Rademaker moet op de hoogste burelen in het land hebben gecirculeerd en hebben gediend in het juridische proces van de jaren 50 in de 19^e eeuw.

De Utrechtsche Straat Weg op deze tekening (afb. III) van Rademaker is dezelfde als de huidige Rademakerstraat te Soesterberg. Dat is de onomstreden publieke weg. Dit ter onderscheiding van de beide gearceerde particuliere wegen (in de ogen van Rademaker), namelijk het tuinpad van kerk naar kerkhof en de Kerk- of Caroluslaan, waarop bovendien is geschreven: 200 passen! Hiermede wil Rademaker aangeven hoever het kerkhof is gelegen van de publieke weg. Wat verder opvalt is het degelijke hekwerk om het kerkhof en het dubbele toegangshek. De boompjes langs de Caroluslaan zijn nog klein maar er is kennelijk nogal wat struikgewas langs de laan aan de zijde van kerk en kerkhof !! Alles met de bedoeling de minister en de Hoge Raad ervan te overtuigen, dat het hier gaat om een besloten ruimte, zoals door Thorbecke bedoeld. Burgemeester Gallenkamp Pels bestrijdt deze voorstelling van zaken tot in hoogste instantie, maar, zoals later zal blijken, tevergeefs.

"Daarop volgde de begrafenis van Johanna van Maaren op den 9 January 1856, waarop Segers vecus goedvond in de Amersfoortse courant zijne leugens en lasteringen rond te venten, wat hare gediensige Utrechtsche zuster (Utrechtsche courant, red) allerbereidvaardigst overnam onder andere, dat de past. van Soesterberg op den

9 January j.l. het lijk van de dochter van Van Maaren aan het sterfhuys had afgehaald en de stoet langs den publieken weg in plegtig kerkgewaad begeleid of voorgegaan was, naar het kerkhof, wat alleszins openlag, al hetwelk daardoor de geheele provincie door verspreid werd als hadde ik eene misdaad van de grootste soort begaan. Daar nu Jonkh. Bosch van Drakesteijn reeds in den zomder 1855 gelast had eenen slagboom op gezegde laan te plaatsen, werd dit eerst door achteloosheid van de lasthebbende na gemelde begrafenis gedaan, waardoor nu geen twijfel meer bestaan konde, als hadde ik al verder en verder durven gaan met publieke wegen af te sluiten. Waarom de officier van de regtbank van Amersfoort, Turk, en de commissaris van politie zich in persoon in het beginne van de maand April (12) kwamen vergewissen en de kerklaan kwamen opnemen alsook het kerkhof, waar zij met een papier in de hand alles opschreven, wat hen noodig scheen, zooals zich vroeger reeds meermalen commissiën vertoond hadden zonder ons iets te doen weten en zich op de kerklaan hadden kunnen overtuigen van op de gemelde kerklaan reeds twee palen gezien te hebben om er eenen slagboom aan te brengen; waarom zij dan de zoon van Hibbink (Gijsbertus) vraagde of de weg bij de school eenen publieken weg ware, wat met ja beantwoord werd, maar de weg

bij de kerk? neen ten antwoord kregen er bij voegende om dit elkeen te laten zien, dat het een privaats-eigendom is, er binnen kort een slagboom voor komen zal. Toen eindelijk den 5 Mei Ed. Achth. burgemeester van Soest met zijne gemeenteraad hier aankwam om zich in persoon te overtuigen, van de afsluiting dier weg en ons en ons kerkhof goed opnemende, met te zeggen, zoo dan ondervinden wij, dat het kerkhof niet vele schreden van publieken weg gelegen is, vraagde daarop een lid van de raad, wat Z.Ect. dan voor eenen publieken weg hieldt. Wel deze? (de laan) waarop Smorenburg zeide: Dat geloof ik niet, toen de burgermeester zeer verbolgen het genoemde lid der raad toewierp: Dan zijt gij geen man van uw woord; eerst hebt gij ze zelf als eenen publieken weg overgegeven en het er voor gehouden en nu zegt ge wederom anders: Ja Burgem. dat moet ik bekennen. Dat meende ik, maar nu betwijfel ik het geheel en moet nu zeggen dat het geen publieken weg kan zijn. Hierop liep de burgermeester weg, naar de school gaande en kwam vervolgens aan mijn huis om mij, ik weet niet wat gewigtigs te zeggen of bedreigen" ²).

Een Scholtiaan

Naarmate 22 mei 1856 nadert, de dag waarop de sacramentsprocessie gewoontegetrouw kan worden gehou-

den, wordt de correspondentie van Rademaker met de wereldlijke en kerkelijke autoriteiten frequenter. Zo schrijft hij op 7 mei de burgemeester Gallenkamp Pels een lange brief, waarin hij zijn activiteiten en meningen nog eens op een rijtje zet en nog maar weer eens uitlegt niets onoirbaars te doen. Rademaker heeft de gewoonte om gedachten die hem bij het naschrijven van brieven te binnen schieten in de kantlijn erbij te plaatsen. Soms werkt dat verwarrend, soms komisch, soms interessant. Zo wijdt hij bij de brief van 7 mei uit over een raadslid dat het niet met hem eens is. "Dit lid was de molenaar Smits, een scholtiaan, zeide de Burgemeester beter te kunnen geloven dan Smorenburg, omdat de eerste dikwijls op den Berg kwam en het daarom beter weten kon en de Burgermeester het dan ook voor eene afgedane zaak hield omdat de laan achter op eenen publieken weg uitkwam en door eenen publieken weg doorsneden werd, zodat dit volgende, alle lanen en eigen wegen, die op publieke wegen uitkwamen, publieke wegen zijn moesten". De burgemeester reageert in zijn brief van 15 mei 1856 o.a. met het dreigement, dat hij zich genoodzaakt ziet "eene strafregtelijke vervolging tegen den dader of daders te provoceren, zoo die slagboom overeenkomstig art. 85 van het aangehaalde reglement niet onmiddellijk wordt geamoveerd en de vrije doortogt

over den rijbaan (Kerklaan, red.) van den weg wordt hersteld".

Alles wordt nu gedaan om Rademaker te intimideren. Zo wordt onverwacht een jurist van naam naar Rademaker gestuurd. *"Zoo had men reeds na Paschen den R.C. advocaat Ariëns, die te Amersfoort had moeten plijten, bij mij en nog wel des avonds laat, aangezonden, om mij te doen verschrikken en te bedriegen tevens, die zich voordeed als ware hij mijn regter geweest door mij met zoveel ernst aan te spreken. Hoe het och mogelijk ware, dat ook hij zich had kunnen laten overhalen en doen geloven, dat ik in plegtig kerkgewaad langs den publieken weg geloopt heb. Wat denkt ge toch wel van mij? Is dat dan niet zoo? Neen zeker niet, het is leugen en laster door de twee vuilaardige courantjes mij zoo straffeloos aangewreven. Maar ik begrijp het. Men heeft onze processie op het oog om die te doen ophouden, waartoe gij u ook leenen wilt en gij zijt nog katholiek?"* ²⁾. Op 18 mei stuurt de burgemeester een laatste officiële schriftelijke waarschuwing naar pastoor Rademaker en dreigt met de *"onaan-genome tusschenkomst der politie"*. Ook werden nog een achtenswaardigen pastoor uit Utrecht en de deken van Amersfoort naar Rademaker gezonden, die dan weer brieven van andere autoriteiten voorlezen, zoals van het *"provinciaal gerechtshof te Utrecht"* enz.

Het haalt echter allemaal niet uit. Pastoor Rademaker volhardt, nog het meest door de woorden van St. Petrus, die hem bij toeval, zoals hij zegt, onder ogen komen: *"Petri 1 v 1: Dat de beproeving uws geloofs veel kostbaarder dan goud - dat door het vuur gezuiverd wordt - bevonden worde, tot lof en glorie en eer in de openbaring van Jesus Christus"*.

De Burgemeester Pels vol gal

Pastoor Rademaker: *"Ik was nu zodanig bemoedigd, dat ik bij de H. Hoogmis aankondigde, dat de processie zoude gehouden worden en ik door deze woorden zoo versterkt was, dat als anderen niet durfden, ik alleen processie zou gehouden hebben. Dat intusschen de burgemeester Pels vol gal gevolg gaf aan zijne brutale bedreiging geven zoude was wel niet te betwijfelen, maar het ergste was dat ik niet wist wat hij doen zoude en hoe verre hij zoude gaan. Dit had hij met de meest mogelijke sluwheid geheim gehouden, zonder dat zelfs dienders er eenige kennis van droegen, uitgenomen een, die, terecht of ten onrechte gezegd had: Wij gaan naar Soesterberg, om de processie te beletten, waartoe nog meer dienders verwacht worden. Reeds in de vroege mis had ik onder de predicatie een dier forsche gebaarde mannen tegenover mij, en hoezeer dit mij wel niet verschrikte, was dit toch een middel van voorzigtig-*

heid. Die gestatig langs den weg voor onze kerk heen en weder liepen en wachte hielden. Dit vermoede eene groote sensatie en bragt alle gemoederen in beweging, wat nog vermeerderd werd toen hunne commissaris burgem. Pels met een rijtuig werd aangebragt, bij den schoolmeester werd afgezet en daar door zijne handlangers omgeven zich schuil hield en bevelen kon uitvaardigen. Elkeen was in groote verwachting.

Ik bragt de processie bij het eindigen der vespers in beweging en ik maakte dat ik bij het uitdragen van het kruis op mijne post was om te zien en mij te vergewissen wat de processie te wachten stond. Daar zag ik dan den Burgemeester Pels met zijne 5 dienaars, met eene lunette voor zijn oog geposteerd; zodra ik hem zag keek ik wederkeerig mede door mijne hand als door eenen kijker, waardoor de Burgemeester verschrikte, zijn glaasje stuiptrekkend zeer gezwind achter zijnen rug hield, niet wetende waar het te verbergen en ofschoon katholiek, betoonde hij echter niet den geringsten eerbied, zelfs niet toen het Allerheiligste naderde en de kerk werd

uitgedragen, boog niet alleen geene knie, maar verwaardigde zich niet eens zijnen hoed af te nemen. Wat echter nog het onbeschaamste ware, bestond, mijns bedenkens hierin, dat juist toen het H. der H. de kerk werd uitgedragen hij zijne lunette wederom voor den dag haalde, zich bukkende zonder eerbied, zeer onbeschoft, met de hoed op het hoofd, stond te loeren, wie er onder den baldakijn verborgen was en alzoo het H. der H. droeg (wie niemand anders dan W. Plaster, kapellaan te Hoogland en de assisterende kapellaans, de Eerw. Heeren Piek en Gielen) zonder de geringste eerbied, wat ook een jood zoude hebben kunnen doen" ²⁾. "Daar begonnen de klokken te luiden, wat tot teeken diende, dat het H. der H. uitging, alle voorzorg van den Burgemeester onnoodig maakte, om de vrouw van den schoolmeester voor en buiten te doen zien en wie weet nog hoeveelen om het te zeggen, wanneer de processie eenen aanvang nam. Allen schaarden zich dan met voorbeeldelooze orde in de processie, terwijl een goed katholiek van Soest mij stilletjes zeide: Ziet gij daar de burgemeester wel staan."²⁾.

(wordt vervolgd)

¹⁾ UTRECHTS ARCHIEF: UTRECHTSE PROVINCIALE EN STADS-COURANT, 13 JUNIJ 1855. (AFBEELDING I).

²⁾ BESCHRIJVING VAN DE OPRICHTING DER STATIE EN HET BOUWEN DER KERK EN PASTORIE VAN SOESTERBERG MET VERMELDING VAN HETGENE, WAT DAAROP BETREKKING HEEFT.

³⁾ UTRECHTS ARCHIEF: CTRECHTSE PROVINCIALE EN STADS-COURANT, OURAAN, 1856. (AFBEELDING II).

⁴⁾ SCHETS VAN PASTOOR L. RADEMAKER, BEHOREND BIJ HET VERWEER VAN JHR C. BOSCH VAN DRAKESTEIJN TE S'GRAVENHAGE. (AFBEELDING III).

NOGMAALS HET GEMEENTEBESTUUR 1906 VAN SOEST

Ton Hartman m.m.v. Van Ma(a)ren Genootschap

Inleiding

Onderlaast heeft in dit tijdschrift een tweetal afleveringen gestaan die verhaalden over de gemeenteraad uit 1906 en de toenmalige jubilerende burge-meester. De jubilaris kreeg een “photographie” van de zittende raad. Van deze foto bestaan twee versies en dat was de reden om in het Rembrandtjaar de link te leggen met het beroemdste werk “De Nachtwacht”. Onder deze titel kunt u de artikelen terugvinden. Van sommige raadsleden kon een mooie beschrijving gemaakt worden, van andere ontbrak nadere informatie en moet eerlijkheidshalve vermeld worden dat hun identificatie op de foto niet nagehouden is. Daarom zijn we blij met de reactie die we van het “Van Ma(a)ren Genootschap” mochten ontvangen. Het “Van Ma(a)ren Genootschap” stelt zich tot doel om genealogische en aanverwante informatie te verzamelen van de families “van Ma(a)ren”. U zult begrijpen dat hun interesse vooral uitgaat naar Lambertus van Maaren. De familie Van Maaren bewoonde de contreien van Soesterberg al lang voordat de naam Soesterberg in zwang kwam,

zelfs eerder dan dat pastoor Rademaker daar zijn levenswerk begon. In samenwerking met het al genoemde genootschap zal er een familiegeschiedenis geschreven worden welke wellicht later in deze periodiek een plaats krijgt. Mochten er nog lezers zijn die aanvullende informatie over de familie Van Maaren in Soesterberg hebben dan horen we dat graag.

Lambertus Augustus Sevenhuijsen

Secretaris Paul Willem van Maaren van het “Van Ma(a)ren Genootschap” meldt ons ook aanvullende informatie over Lambertus Augustus Sevenhuijsen. Begrijpelijk wordt deze informatiebron doordat de grootmoeder van Sevenhuijsen genaamd Jacoba Hubertina van Maren was. Ze was afkomstig uit Vianen. Lambertus Augustus werd binnen de familie met “Labberdaan” aangesproken. Labberdaan was geboren te Brouwershaven op 28 maart 1857. Dat Labberdaan interesse in het plaatselijk gemeentebestuur toonde is niet vreemd, zijn vader was gemeentesecretaris in Brouwershaven en zijn broer is hun vader

opgevolgd in die functie. Zijn moeder was een domineesdochter, Lambert is naar moeders vader vernoemd, dus we mogen ervan uitgaan dat hij in de gemeenteraad van Soest tot de protestantse minderheid behoorde. In zijn tweede periode was hij een volger van het liberale gedachtegoed: hij was gekozen als raadslid voor de Vrijheidsbond. In die jaren begon de verzuiling zich ook in Soest zich te manifesteren. Toch liep de scheidslijn bij meningsverschillen niet altijd langs religieuze lijnen, bij het conflict over de belastingen waardoor uiteindelijk Piet Hartman als wethouder de laan uitgestuurd werd was de tegenstelling meer landbouw versus middenstand. Toen bij de volgende raadslidverkiezingen in 1909 Hartman herkiesbaar was werden er op de tegenkandidaat P.C.W. Foeken veel meer stemmen uitgebracht. Er zullen vele katholieken gestemd hebben op Foeken, die in de raadsnotulen tevoorschijn komt als principieel christelijk. Terug naar Sevenhuijsen; hij heeft twee periodes in de raad gezeten, zijn tweede periode eindigde door zijn overlijden. We mochten ook een mooie jeugdfoto ontvangen en plaatsen.

Lambertus Augustus Sevenhuijsen,
foto omstreeks 1875,
collectie "Van Ma(a)ren Genootschap".

Zoals u kunt zien de ideale schoonzoons doch mijn dochters beoordeelden het iets anders, de een vond het een typisch rijkeluijskind en de ander vond hem een tikkeltje te arrogant kijken. Zijn zelfverzekerde blik is toch wel terecht, het was niet voor iedereen weggelegd om een portretfoto in die tijd te laten maken. Lambertus groeide op in een gezin met nog tien kinderen dus bij een gelijke behandeling liep dat aardig in de duiten op. Het een mooie foto en voor Soest jammer dat het geen "Ebbenhorstje" is. Mocht u wel een portret of andere foto gemaakt door

Ebbenhorst hebben, dan houden wij ons aanbevolen.

Uit het familiearchief van de Familie Sevenhuijsen en aanverwante families kregen we inzage in een bijzonder document; een fotoalbum met op rijk gestelde tekst over de levensloop van Lambertus Sevenhuijsen en zijn vrouw. Dit album is hun aangeboden ter gelegenheid van hun 25 jarig huwelijksjubileum door zijn broer Jan Willem. Waarschijnlijk heeft deze Jan Willem Sevenhuijsen niet alleen het album samengesteld maar ook de foto's zelf gemaakt. De enige foto in het album die met zekerheid niet gemaakt is door Jan Willem is een foto van een broer in het "verre westen". Deze broer was gedeserteerd en "gevlucht" naar Amerika. Het contrast in de foto is zichtbaar scherper. Tegenwoordig heeft bijna iedereen een fototoestel of fotografeert met de mobiele telefoon, voor honderd jaar terug was het toch wel heel bijzonder. Labberdaan was getrouwd met zijn plaatsgenootje Geertje van der Sloot, het huwelijk is op 7 maart 1884 voltrokken in Brouwershaven. Als eerste werkplek staat Helvloetsluis in het album genoteerd, hij was daar leerling machinist. Was hij het spoor enigszins bijster want daarna wordt hij in Voorschoten chef der tram. Het water trok weer en ze zijn vertrokken naar Arnhem, waar hij bij het in werking stellen van het waterleidingbedrijf goede hulp heeft geboden.

Ook hun drie zonen zijn alle geboren te Arnhem. Toen volgde overplaatsing naar Soest. De familie vond volgens het album de nieuwe woon en werkplek niet helemaal alles, er wordt geschreven "*kreeg hij een plaatsing op de hei*". In het bevolkingsregister van Soest werd het gezin Sevenhuijsen op 1 maart 1893 ingeschreven. Het "nieuwe" gemeentehuis was nog niet ingewijd maar zal wel grotendeels gereed geweest zijn, op 15 maart werd het gemeentehuis officieel geopend volgens de plaquette die nu in Museum Oud Soest een prominente plaats in de gereconstrueerde raadszaal heeft gekregen. In een afzonderlijk artikel wil ik daarop terugkomen. Natuurlijk is er in het album een gezinsfoto geplaatst, of de gezinsfoto in Soestduinen gemaakt is, is niet erg waarschijnlijk. Zo een representatief huis zou zeker in herinnering gebleven zijn. Het zou ook te opvallend geweest zijn als de fotograaf gevraagd had of ze voor hun huis wilde poseren, dan zou de verrassing van het album verdwenen zijn. De foto zal omstreeks 1908 gemaakt zijn, zoals u kunt zien in de zomer.

Lambertus Augustus Sevenhuijsen en zijn
vrouw Geertje v/d Sloot en hun zonen
v.l.n.r. Cornelis, Han en Gerard.
Collectie familiearchief Sevenhuijsen.

In de voorgaande aflevering had ik al vermeld dat de kinderen Sevenhuijsen met de ezelwagen naar school in Soest gingen. Op een foto uit het album wordt aangetoond dat er ook gebruik gemaakt werd van paard en wagen. Te zien is dat Sevenhuijsen zelf de teugels vasthoudt en de bak van de aanspanning doet denken aan een eenvoudige personenvervoer uitvoering. In het album wordt ook melding gemaakt van een “doolhof”. Bevond zich op het naburi-

ge terrein wat nu “landgoed De Paltz” genoemd wordt niet een doolhof? Lang voordat het sanatorium Zonnegloren in de bossen neerstreek was de familie van Sevenhuijsen al op de hoogte van de gezonde omgeving, de gastvrijheid van de familie werd soms gebruikt als herstellingsoord. Ook ontbreken in het album niet de vakantiekiekjes en het bijbehorende rijmpje bevat een toepasselijk naamgrapje;

*Toen gingen drie families toeren
De Drachenfels en Oelberg op
En Zevenhuizen mocht men voeren
Der Zevenbergen tot den top!*

Zijn collega gemeenteraadsliden zullen nog nauwelijks begrijpen wat vakantie viert inhoudt en Aart en Cornelis Kok en Piet Hartman zullen een wandeling naar de “Zevenspar” al als overbodige luxe beschouwen. Nu is natuurlijk de lezersvraag; waar is in Soest de Zevenspar gelegen?

Zoon Gerard is overleden op 26 jarige leeftijd te Soest op 24 mei 1911. Lambertus zelf is overleden op 4 december 1921. De middelste zoon Cornelis is in de voetsporen van zijn vader getreden en had ook een leidinggevende functie bij de Utrechtse Waterleiding. Hij woonde in 1924 wel in Soesterberg aan de Banningstraat nr. 1. De jongste zoon Han is vertrokken naar Groningen waar hij rector aan het Heymans lyceum was. De weduwe Geertje Sevenhuijsen-van der Sloot

heeft de laatste jaren van haar leven gewoond aan de Amersfoortsestraat nr. 35.^{xxvii} We danken mw. T. van Huis-Staritsky en mw. A.M. de Groot-Sevenhuysen voor het beschikbaar stellen van het fotoalbum en de aanvullende informatie over Lambertus Augustus Sevenhuijsen.

Waterleidingbedrijf Soestduinen

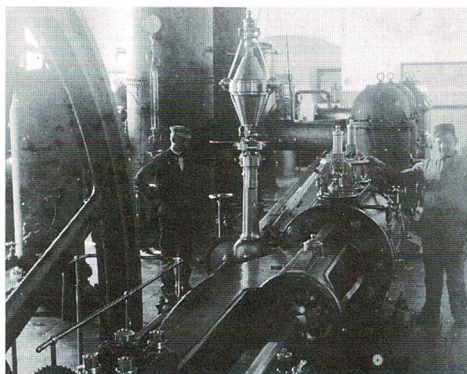

Waterleidingbedrijf Soestduinen omstreeks 1908, collectie familiearchief Sevenhuijsen.

Op de foto kunt u zien dat vroeger de scheiding tussen bedrijf en privé niet zo nauw genomen werd. Op de voorgrond zitten 34 personen, merendeels kinderen die genieten van de omgeving. Het gebouw van de waterleiding dateert waarschijnlijk omstreeks 1882. De eerste hinderwetvergunning is toen door het gemeentebestuur afgegeven.

Tegenwoordig zijn sommige nutsbedrijven in handen van buitenlandse maatschappijen, maar ook bij de oprichting in het genoemde jaartal was een Belgische firma uit Luik de investeerder. Het eerste gebouw en waarschijnlijk ook het gebouw op de foto stond aan de oostzijde van de Van Weerden Poelmanweg. Bij de hinderwetaanvraag was ook een plattegrond van het gebouw bijgevoegd. Het op de foto goed zichtbare hoofdgebouw was de machinekamer annex ketelhuis. Nauwelijks zichtbaar zijn de vleugels aan het gebouw waarin enkele woningen waren ondergebracht. Volgens de kadastrale gegevens waren er twee kleinere en een iets grotere woning aan beide zijden van het stoomlokaal. Zal Sevenhuijsen in een van deze woningen gewoond hebben. Op de woningkaart vanaf 1915 aanwezig woont het gezin Sevenhuijsen er met drie personen, weldra zou de jongste zoon naar Groningen vertrekken. Uit die jaren dateren weer nieuwe hinderwetaanvragen. Zo wordt in 1921 een aanvraag gedaan voor een nieuwe stoomketel die bij de aanvraag van 1927 weer verwijderd wordt om plaats te maken voor een centrifugaalpomp van 7.5 PK. Onduidelijk is nog wanneer dit historische gebouw en de woningen gesloopt zijn. Het nu nog bestaande museale pand aan de westzijde van de Van Weerden Poelmanweg zou gebouwd zijn als tweede pompstation in 1902.

Met het album van Sevenhuijsen in gedachte rijzen er bij mij twijfels, waarom geen foto van dit mooie nieuwe gebouw als Sevenhuijsen daar ook met de scepter zwaaiden? Nader onderzoek is mijn inziens nodig.

Stoommachine waterleidingbedrijf
omstreeks 1908,
links L.A. Sevenhuijsen, rechts onbekend,
Foto Collectie Familiearchief Sevenhuijsen

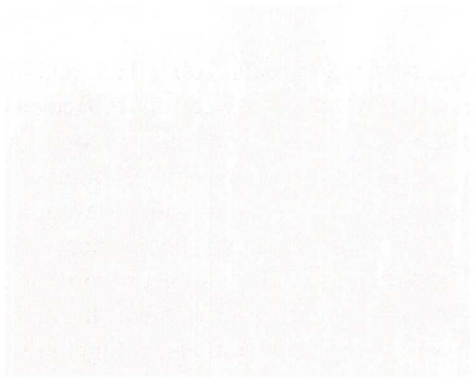
Omstreeks 1908 wordt station Soestduinen
nog Soesterberg genoemd.
Foto Collectie Familiearchief Sevenhuijsen

De weersomstandigheden op de feestdag

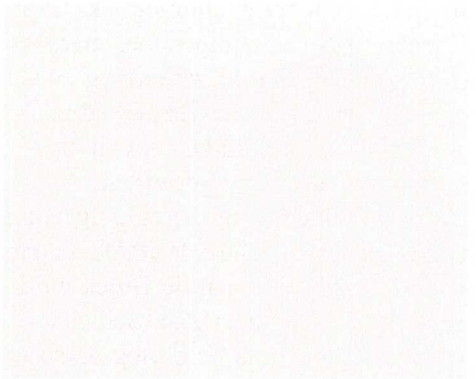
Een andere reactie die ik kreeg was van collega gastschrijver van dit blad; dhr. Joop Piekema. Eigenlijk was het meer een berisping, ik had een verkeerde interpretatie gegeven aan de door hem aangeleverde gegevens. Voor de lezers die iets verder van de “zoys” – volgens sommige historici zou zoys bron betekenen^{xxvii} – verkeren; Piekema is de beheerder van de archieven die in het gemeentehuis van Soest opgeslagen liggen. Daarnaast heeft hij een hele verzameling weergegevens die hij vaak in zijn verhalen verwerkt. Onlangs mocht hij zijn veertig jarig jubileum van in dienst zijn bij de gemeente Soest vieren. De organisatie van deze gelegenheid wist dat Joop Piekema een sneeuwdeskundige is en Joop wist dan ook te melden dat op zijn feestdag er een representatief sneeuwdek van circa 2 cm. gevallen was. Terug naar 12 maart 1906, het was een gure dag. Een straffe noordwesten wind blies in de middag winterse buien over Soest en nadat in de vroege avond zelfs een laagje droge sneeuw was gevallen daalde de temperatuur tot onder het vriespunt. Nu beweerde ik in het verhaal dat de bezoekers van het avondconcert een snerpend en krakend geluid veroorzaakten. Joop Piekema wees mij erop dat versgevalen sneeuw een geluiddempend effect geeft en dat

het juist wonderlijk stil wordt. Grote vraag blijft natuurlijk of de blubber van s'middags al weggezakt was om te beoordelen hoe de uitvoering van PVO geklonken zal hebben. Piekema en ik zijn het wel eens dat het concert in een bijzondere entourage gegeven is. Tot slot, dankzij de weergegevens van Piekema krijgt een verhaal een beter beeld op de geschiedenis.

Met het album van de Nederlandse
Gelukkig zijn er nog veel andere
wonderlijk stil wordt. Grote vraag
blijft natuurlijk of de blubber van
s'middags al weggezakt was om te
beoordelen hoe de uitvoering van
PVO geklonken zal hebben. Piekema
en ik zijn het wel eens dat het
concert in een bijzondere entourage
gegeven is. Tot slot, dankzij de
weergegevens van Piekema krijgt
een verhaal een beter beeld op de
geschiedenis.

De afbeelding is te licht om te lezen, maar lijkt op een tekstuele afbeelding of een documentfragment.

De afbeelding is te licht om te lezen, maar lijkt op een tekstuele afbeelding of een documentfragment.

SOESTER VERENIGINGEN (DEEL 8)

REN-EN TOER-VERENIGING TEMPO

Wim de Kam

Donderdag, 10 mei 2007. Het regent hard en het is geen weer om te fietsen. Dus pak ik de auto als ik op zoek ga naar de kantine van de Ren- en toervereniging 'Tempo' aan de Industrieweg in Soest. Vlak voor de bocht naar de Belvedereweg (wat een naam voor een straat o deze plek) bevindt zich onopvallend het houten clubgebouw van de vereniging. Het clubgebouw is in 1968 daar gebouwd niet ver van de omgeving 't Hart dat als bakermat van vele wielersactiviteiten van de vereniging kan worden aangemerkt.

In het clubgebouw ontmoet ik Henk Koenen en Bertus Semper, toerveteranen die hun sporen in de vereniging zowel op bestuurlijk als sportief gebied volop verdiend hebben. Enkele jaren na de oprichting zijn ze lid geworden.

De oprichting van de vereniging vond plaats op 22 januari 1950. De eerste voorzitter was Jan van de Broek en de eerste secretaris Herman Schlebaum. De vereniging is na de oorlog ontstaan als een soort afsplitsing van de vereniging De Adelaars uit Hilversum, waar sommige jongens uit Soest en Baarn lid van waren. De bekendste van hen was

Evert Grift, die als profrenner nog heeft meegedaan aan de Ronde van Nederland. Evert en ook zijn broer Wout waren zonen van de fietsenmaker en handelaar Hendrik Grift op de Krommeweg/hoek Beckeringhstraat.

Dat pas in 1950 de vereniging werd opgericht wil niet zeggen dat er vóór die tijd in Soest niet hard werd gefietst. Reeds vóór de oorlog onderhield een groep enthousiastelingen een zelfgemaakte wielersbaan aan de Koninginnelaan. Die was aangelegd op een perceeltje grond van Tinus de Zoete, die aan de Koninginnelaan een groente- en kolenzaak had. Het perceeltje was gelegen tegenover het café 't Puntje aan die straat. De naam van de vooroorlogse club en baan was '**Hard gaat-ie**'. Deze naam was bedacht door de kruidenier Iko. In het clubgebouw hangt aan de wand ter herinnering aan die naam en het verleden een gevelopschrift 'Hard gaat-ie' dat vroeger was bevestigd op het huis van P. Rouwendaal op de Koninginnelaan/Meent.

Eén van de grote animatoren voordat de club ter ziele ging was Jan van de

Broek, die later de eerste voorzitter werd van Tempo. Iemand die ook actief was voor en na de oorlog was Hessel de Zoete, zoon van de reeds genoemde Tinus de Zoete. (Zie Soester Courant 7-2-1990 de rubriek 'Bij ons op Soest') In het begin lag het accent van de vereniging bij de renafdeling. Naast de reeds genoemde Evert Grift heeft de afdeling in zijn geschiedenis vele bekende renners onder haar leden gekend zoals Jos Schippers, Gerrit Ruttenberg, Theo de Rooy, Jean Paul van Poppel (toen woonachtig in Den Dolder), Jaap van de Broek (achterevoering). In de hoogtijdagen kende de renafdeling 110 licentiehouders. De renafdeling organiseerde gedurende 42 jaar de nationaal bekende Kerstcross in Soestduinen. De laatste in 1996 werd gewonnen door Richard Groenendaal. In 1995 werd op hetzelfde parcours het Nederlands kampioenschap veldrijden verreden (winnaar Adri van der Poel). In 1966 organiseerde Tempo het Nederlands kampioenschap veldrijden. Bij de junioren werd toen Joop Zoetemelk kampioen.

In de loop van de jaren vijftig kwam ook het toeren meer in de belangstelling. De toerafdeling organiseerde prestatietochten zoals de grote ronde om het IJsselmeer en de Vier Paleizentocht. De toerafdeling deed ook mee aan grote wedstrijden als Brussel-Parijs. In de flink gevulde prijzenkasten van de vereniging in het

clubgebouw herinneren diverse bekens aan de deelname en het winnen dan wel een eervolle plaats bereiken van die wedstrijd. Aardig is dat in diverse interviews die gehouden zijn in het kader van het project mondelinge geschiedenis ook herinneringen worden opgehaald aan de deelname aan die wedstrijden (o.a. het levensverhaal van Ed de Lange nr. 1074 en het verhaal van Joop Oversteegen nr.1065).

Op de hoogtepunt kende de vereniging wel 117 toerrenners. In de periode 1968 tot 1978 heeft het toeren om allerlei redenen stil gelegen, maar daarna is het weer opgestart en feitelijk is het nu de belangrijkste pijler van de vereniging, die thans nog ongeveer 70 leden telt.

De toerafdeling heeft ook een actieve bijdrage geleverd aan de sportieve uitwisseling met Soest in Duitsland. Andere activiteiten zijn de Ronde van Soest en de organisatie van de avondfietsvierdaagse.

Een nieuwe loot in de activiteiten van ontstond in 1987 door de bijdrage aan het Landjuweel. Toen werd met ouderwetse fietsen meegedaan in de optocht. Die fietsen werden bijna allemaal door de mannen van de club gebouwd. Inmiddels is de historische fietsclub met dames en heren in historische kledij bij belangrijke evenementen in en buiten Soest al diverse malen opgetreden. Eén van de fietsen (afkomstig van Ton Alders) heeft een permanente

plaats gekregen in het museum Oud Soest.

Hoewel de club voornamelijk uit mannen bestaat zijn er ook vrouwen lid van. De in Soest wellicht bekendste wielrenster uit het verleden Monique Knol, die olympisch kampioen werd in 1988, was geen lid van de vereniging in Soest maar van een zustervereniging in Amersfoort. Bij de organisatie van de huldiging in Soest was Tempo echter wel betrokken.

Bij deze vereniging met een boeiende

geschiedenis is de leus 'Hard gaat ie' steeds meer getransformeerd in 'Hard ging ie'. Dat neemt niet weg dat ook nu nog velen plezier beleven aan het toeren en wie weet is nu er steeds meer aandacht wordt gevraagd voor de noodzaak om te bewegen ook een rijke toekomst weggelegd.

Op de foto bij dit artikel ziet u toerreners met hun sponsor voor een pand aan de van Weedestraat dat inmiddels ook door nieuwbouw is vervangen.

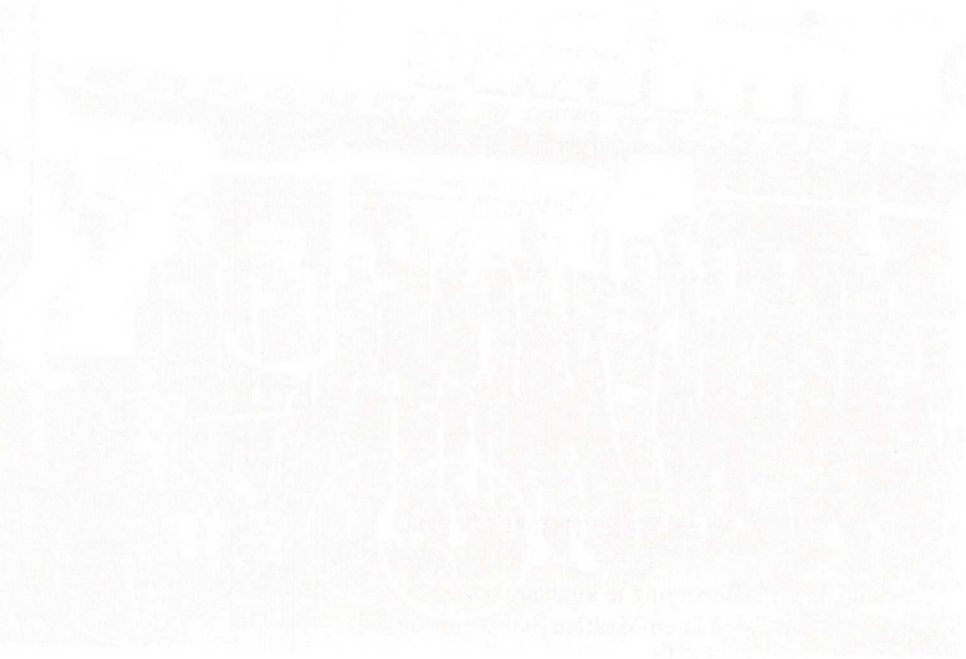

Op de foto van links naar rechts:

Henk Koenen, Bertus Egdome, Henk Reijerse, Wim Visser, Dick Wouters, Dick Metselaar, Ferdi Weijnhoudt, Wim Koenen, Schipper, Arie Koenen, Jan Bolten, Jan Jansen, Theo Dessens en de sponsor Homoet.

In 1811, the year of the French invasion, the
 Dutch government fled to the island of Java.
 The Dutch East India Company (VOC) had
 been established in 1602 and had ruled
 the Dutch East Indies for over two centuries.
 The VOC was a joint-stock company, and
 its shares were held by Dutch citizens.
 The VOC was the largest and most powerful
 Dutch trading company in the world.
 The VOC was responsible for the Dutch
 colonial empire in the East Indies.
 The VOC was the largest and most powerful
 Dutch trading company in the world.
 The VOC was responsible for the Dutch
 colonial empire in the East Indies.

The VOC was the largest and most powerful
 Dutch trading company in the world.
 The VOC was responsible for the Dutch
 colonial empire in the East Indies.
 The VOC was the largest and most powerful
 Dutch trading company in the world.
 The VOC was responsible for the Dutch
 colonial empire in the East Indies.
 The VOC was the largest and most powerful
 Dutch trading company in the world.
 The VOC was responsible for the Dutch
 colonial empire in the East Indies.

The VOC was the largest and most powerful
 Dutch trading company in the world.
 The VOC was responsible for the Dutch
 colonial empire in the East Indies.
 The VOC was the largest and most powerful
 Dutch trading company in the world.
 The VOC was responsible for the Dutch
 colonial empire in the East Indies.

De leden van de Historische Vereniging Soest werken in een aantal werkgroepen om onderzoek te doen en gegevens vast te leggen. Voor nadere informatie kunt u met de contactpersonen overleggen, te weten:

Werkgroep:

Archeologie	: de heer J. van der Putten,	06-27030981
Genealogie	: de heer W. Routers, routers@wanadoo.nl	035-6010169
Mondelinge geschiedenis	: de heer W.P. de Kam, wim.de.kam@wolmail.nl	035-5880048
Contact Gemeentelijke Monumentencommissie	: de heer H. Gerth,	035-6016635
Contact Museum Oud Soest	: de heer W.P. de Kam, wim.de.kam@wolmail.nl	035-5880048

De contributie per jaar € 20,- voor leden in Nederland
 € 25,- voor leden in het buitenland
 € 35,- voor het bedrijfsleven

Betaling contributie op rekeningnummer 3599.02.235

Betaling bijzondere evenementen op rekeningnummer 3159.91.720

Losse nummers : Verkrijgbaar bij de secretaris.
 Leden € 2,50
 Niet-leden € 5,00

INHOUDSOPGAVE ZOMERNUMMER 2007

	Blz.
'Teneinde de broodbezorging te kunnen voortzetten'	1
Tijd om de vrijheid te leren-Maarten Schaafsma en zijn levensverhaal	11
Pastoor Rademaker deel 15	14
Nogmaals het gemeentebestuur 1906 van Soest	22
Soester verenigingen (deel 8) Soester ren- en toervereniging Tempo	29

